

BUITEN

14^E JAARGANG N^O. 37.

ZATERDAG 11 SEPTEMBER 1920.

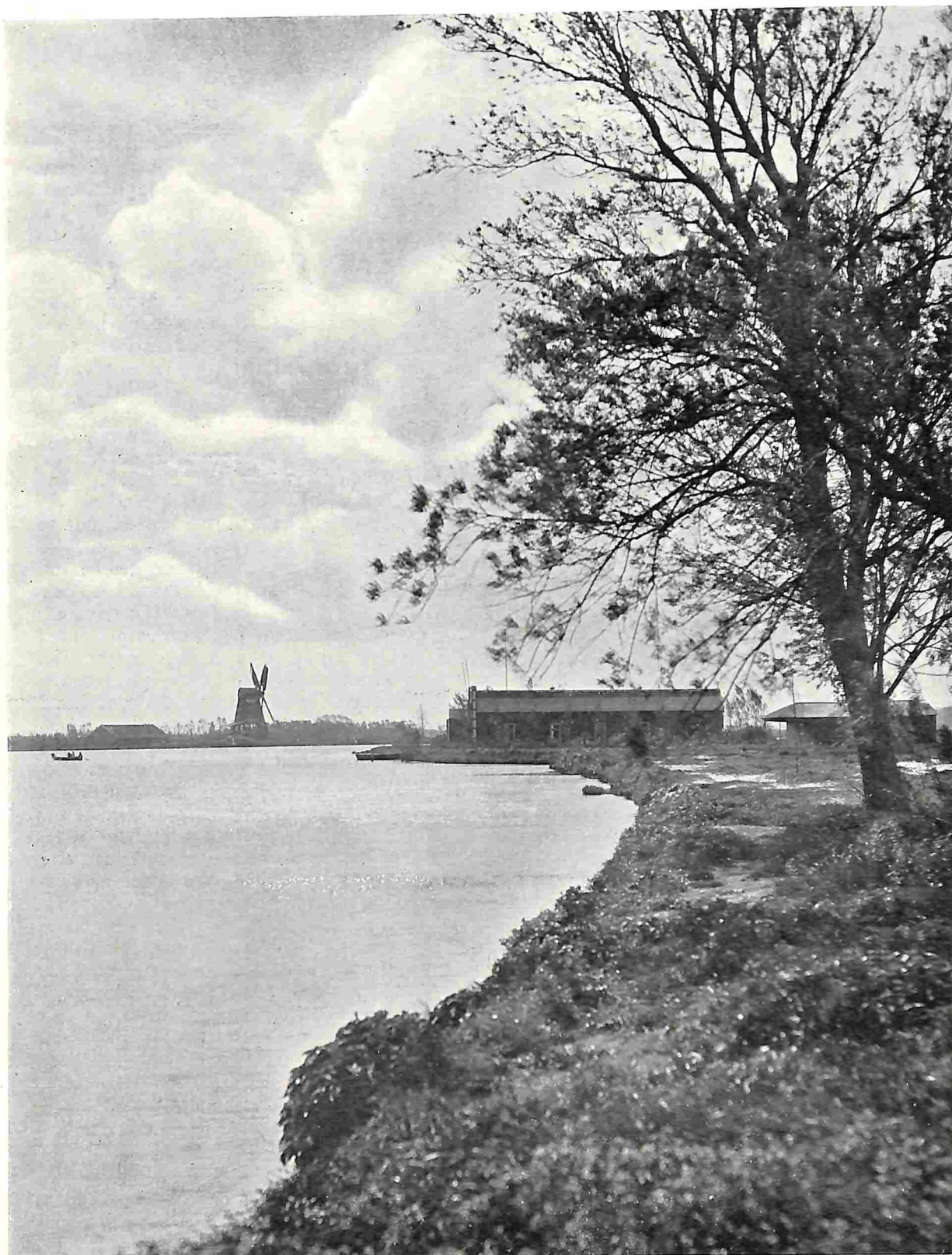


Foto C. Steenbergh.

HET ZUIDER-BUITEN-SPAARNE, TEN ZUIDEN VAN HET HAARLEMMERHOUTPARK.



Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

KINDEREN DER ZEE (37), NAAR HET ENGELSCHE VAN H. DE VERE STACPOLE	BLZ. 434
AAN HET SPAARNE, DOOR S., GEÏLL.	BLZ. 433, 436—437
HOE ONTSTAAT HET VEEN, DOOR G. K.	BLZ. 437
DE HERVORMDE RENAISSANCEKERKEN IN NEDERLAND, ALS ZELFSTANDIGE BOUWERKEN GESTICHT, DOOR J. H. SCHORER, GEÏLLUSTREERD	„ 438
VLEESCHETENDE PLANTEN, DOOR A. J. VAN LAREN, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 438—439
DE ZEVEN WERKEN VAN BARMHARTIGHEID GEÏLL. „	440—443
EEN OUD SPROOKJE, DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 442
WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR, DOOR F. ST. MARS, VERTAALD DOOR S. J. BARENTZ—SCHÖNBERG	BLZ. 442
DE PILGRIM-FATHERS-HERDENKING, ILLUSTRATIE	„ 444

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

KINDEREN DER ZEE.

37) Naar het Engelsch van H. de Vere Stacpole.

BOEK III.

DE FULMAR.

SURSSON was op zijn droogplaats bezig de visch, dien vorigen dag gevangen, uit te spreiden. Bij het zien van Magnuss kwam hij bij de omraastering en wenschte hem goedenmorgen.

„En, is er nieuws van Ericsson?” vroeg hij.

„Met Ericsson is alles in orde”, antwoordde Magnuss, „hij is naar Reykjavik gegaan.”

„Naar Reykjavik gegaan? Maar hoe dan wel? Reykjavik! Maar er is geen boot behalve de „Ingolfur” en die komt pas morgen hier.”

„Hij is over land gegaan.”

„Over land? Zeg, het is een tocht van vijf dagen!”

„Neen, het neemt maar vier dagen met een ponny en die heeft hij van een der boerderijen gehuurd. Of het nu vier of vijf dagen zijn, dat doet er niet toe. Je kent hem. Als hij zich iets heeft voorgenomen, kan niets hem weerhouden.”

„Ja, hij is een kwade om tegen te werken,” zeide Súrsson. „Maar wat bracht hem er toe om naar Reykjavik te gaan en dan nog wel zoo gehaast?”

„Het was iets dat in verband stond met de nieuwe boot waarover hij aan het onderhandelen is,” sprak Magnuss. „Ik kon niet precies uitmaken hoe of wat, maar hij weet zijn zaakjes wel voor elkaar te krijgen.”

„Ja,” zeide Súrsson, „hij is een beste kerel, en hij zal wel niet voor niets zijn gegaan.”

Magnuss was al een heel slechte leugenaar. Ieder ander dan Súrsson zou zijn zenuwachtige houding en ontwijkenden blik hebben opgemerkt, maar Súrsson zag niets.

„Wel,” vervolgde hij „als ik deze visch te drogen heb gelegd en wat heb gegeten, ga ik er op uit. Kom je mee?”

„Neen”, antwoordde Magnuss, „ik kan vandaag niet meegaan en morgen ook niet, daarover wilde ik het juist met je hebben. Ik zou graag de boot en alles aan jouw zorgen toevertrouwen, want ik ga zelf met de „Ingolfur” naar Reykjavik. Ja, Ericsson vroeg me hem daar te ontmoeten.”

„Wel”, sprak Súrsson, „men kan wel zien dat er groote zaken moeten worden gedaan, met al die geheimzinnigheid.”

„Geheimzinnigheid!” Bij dit woord stooft Magnuss opeens op. „Van zoiets is geen sprake. Wij hebben niets te verbergen. Wat bedoel je er mee om van geheimzinnigheid te praten?”

Súrsson werd een beetje korzelig over Magnuss' toon.

„Ik bedoel er niets kwaads mee. Waarom windt je je zoo op? Ik dacht zoo maar dat Ericsson iets tegen Gudmundsson in het schild voerde. Maar och, laten we er maar over zwijgen.”

Hij begaf zich weer naar de droogplaats.

„Dus, jij zorgt voor de boot en het visschen?” riep Magnuss.

„Ja, ja, ik zal voor alles zorgen,” antwoordde Súrsson.

Magnuss ging de straat af. Hij voelde dat hij alles in de war

had geschopt. Reykjavik! Indien Súrsson gelegenheid vond er met zijn vrouw over te praten, dan moesten zij zijn gezegde wel in twijfel trekken, want iemand moest stapelgek zijn om zulk een tocht over land te ondernemen, waarbij men twee rivieren moest overtrekken en lastige paden beklimmen. Zelfs al zou men op de „Ingolfur” moeten wachten, dan kon men nog de reis in veel korter tijd doen.

Jónsson de bakker opende juist zijn winkel en Magnuss trad binnen om wat brood te koopen dat hij beneden aan de kust wilde opeten.

Jónsson haalde het brood uit den oven en Magnuss wachtte in het kleine, kale winkeltje met den almanak der stoomvaartmaatschappijen en het portret van Jón Sigurdsson die hem over de toonbank aanstaarden.

„Is er nieuws van Ericsson?” vroeg Jónsson terwijl hij hem de broodjes toereikte en klein geld teruggaf.

„Of er nieuws van hem is?” zeide Magnuss. „Wat wil je voor nieuws hooren?”

„Wel, ze zeiden gisterenavond in de herberg dat hij het dal was ingegaan en nog niet was teruggekeerd.”

„En jij kunt hun zeggen, dat ze hun mond hebben te houden,” antwoordde Magnuss, woedend op dezen nieuwen ondervrager. „Erikr Ericsson kent zijn eigen zaken het best en als hij daarvoor een paar dagen weggaat, weet hij heusch wel waarom!”

Hij wendde zich af en verliet den winkel. Hier was weer een nieuw probleem. Hoe lang zou het ter wereld mogelijk zijn, de tong en het oog van Skarsstöd te ontsnappen? Over een dag of veertien zou de geheele plaats in rep en roer zijn over Ericsson's wegblijven en om hem van den Fulmar af te krijgen naar een meer afgelegen plek, zonder dat deze zwerm van bemoeiallen het merkte, zou het baantje wel zijn; en wanneer Skarsstöd de feiten kende, zou de gouvernementsdokter uit Stykkisholmur er ook binnenkort in kennis mede worden gesteld.

Bij het gaan langs de straat ontmoette hij geen ander dan Helga Thordursson, op weg naar het huis.

Wanneer Helga anders 'smorgens kwam, waren de beide mannen op en meestal reeds vertrokken. Ze maakte de bedden op en de kamers schoon, legde het vuur aan, zette het ontbijt gereed, alles voor één kronur per week. Ook kookte zij hun avondeten en waschte het vaatwerk af. Bovendien deed zij het huishouden voor haar eigen familie.

Nij droeg zij een bezem in de eene hand en een melkkan voor de koffie in de andere.

Zij was een van die naturen, die nooit klaagde, eerlijk en trouw, een van die menschen, die men zelden ontmoet, door God geplaatst op de wereld om tot voorbeeld te dienen voor anderen, voorbeelden die slechts zelden worden begrepen.

Magnuss had zich van den beginne af tot haar aangetrokken gevoeld. Onder haar handen kwam alles goed in orde en zag er netjes uit. Zij was de goede geest van het huisje, en toen hij nu plotseling voor haar kwam te staan, was het alsof hij een oplossing had gevonden voor al zijn moeilijkheden. Hij zag nu in, hoe onverstandig het was geweest het huis te sluiten, opdat zij de leegte en wanorde daarvan niet zou zien.

Hij keerde terug en liep met haar mee.

Bij het huisje aangekomen, ontsloot hij de deur en zij traden binnen.

„Helga,” begon Magnuss, alvorens zij iets kon zeggen, „Erikr Ericsson heeft Skarsstöd verlaten en hij kan nooit terugkomen, hij is hier dichtbij, maar ik kan je niet zeggen waar. Hij maakt een zwaren tijd door! Kijk eens, je ziet dat ik onze dekens, het petroleumstel, al onze voorraden, alles wat ik maar kon, naar hem heb toegebracht.”

Het meisje wierp den blik om zich heen, naar de kale kamer, waarin zich niets meer bevond dan de bedden, de stoelen en tafels, de plaat aan den muur, en eenige kleinigheden, zooals kleeren, en vischgerei. Zij was bleek geworden en haar lippen beefden toen zij zich tot Magnuss wendde.

Het was, alsof het ongeluk ook haar had getroffen.

„En komt Ericsson niet terug, nooit meer?” zeide zij. „En jij, wat zal jij nu beginnen in dit leege huis en zonder hem, want jelui waren altijd samen. Ach, wat is dat ellendig! En Schwalla Gunarsson — waarmede hij verloofd was, — weet zij het al?”

„Neen, zij weet nog niets en dat is het zwaarste van alles, want ik moet het haar zeggen. En wat moet ik zonder hem beginnen? Ik weet het niet.”

Hij nam plaats op een stoel dicht bij de deur, nam eenig

vischtuig ter hand en begon het te bekijken alsof hij er groot belang in stelde.

Helga, die intusschen de kan op de tafel had geplaatst en den bezem tegen een stoel had gezet, stond nu dichtbij de tafel en keek naar Magnuss. Het leek alsof zij hem niet zag; het scheen alsof zij door hem heen en verder dan hem zag. Zij had niet gevraagd welk ongeluk Ericsson had getroffen; zij geloofde Magnuss op zijn woord, dat het zoo erg was, dat hij niet terug kon komen.

„Dus je ziet in,” vervolgde Magnuss, na een poos te hebben gezweven en voortgaand alsof hij een alledaagsch gesprek voerde, „dat het iets is, dat niemand weten mag, alleen jij en ik en Schwalla Gunarsson. Zelfs Stefan Gunarsson mag er niets van hooren.”

„Niemand zal door mij iets te weten komen,” antwoordde Helga. Zij vermoedde dat Ericsson op de een of andere wijze had gezondigd tegen de wet. Toen zij nog een klein kind was, was Jón Sturlusson wiens naam nog in de herinnering leeft, een slechte woeste man en een gevaarlijk mensch wanneer hij verkeerde onder den invloed van sterken drank, op den fjord gaan visschen met een anderen visscher. Zij hadden drank medegenomen en de boot was teruggekomen, door Sturlusson geroeid, terwijl de ander uitgestrekt op de zoo pas gevangen visch lag, dood, en in zijn hart een Noorsch mes. Sturlusson had gezongen en gelachen en met de andere mannen die hem wilden grijpen, gevochten. Hij was daarop uitgeweken naar de heuvels en het had weken geduurd, alvorens men hem had gevangen genomen.

Dit was de eenige keer dat Helga gehoord had van iemand die zich moest verbergen. Zij meende dat Ericsson eveneens iets tegen de wet had misdreven — wat het was, kon zij zich niet voorstellen, ook wilde zij er niet naar vragen, ofschoon zij ervan overtuigd was, dat het niet hetzelfde kon zijn, als hetgeen Sturlusson had gedaan.

Haar geheele ziel ging uit tot Magnuss, die daar zoo diep bedroefd en ongelukkig met het vischtuig zat te spelen. Haar oogen vulden zich met tranen en op hem toetredend legde zij de hand op zijn schouder als of zij hem wilde troosten. Magnuss schrok; toen, opziende, trok hij haar tot zich. Hij had geen verstand van liefde, de tragedie lag nog te versch in zijn geheugen, dan dat hij ook maar een gedachte aan iets anders kon schenken; toch hield hij haar eenige oogenblikken vast omklemd. Ericsson had hij verloren en het scheen hem toe dat God Helga had gezonden.

Helga weerstond hem niet. Toen zijn armen haar na eenige oogenblikken niet meer zoo vast omklemden, maakte zij zich los uit zijn omarming en begon de kamer op te redderen, als ware er niets voorgevallen. Zij was dan hier, dan daar en volbracht haar taak met een soort verstrooidheid, als onbewust van Magnuss' tegenwoordigheid. Terwijl zij werkte vertelde hij haar van de reis welke hij zich voorstelde den volgende dag te ondernemen. Hij had nog twee broodjes in zijn zak die hij had gekocht en begon geheel machinaal deze te voorschijn te halen en op te eten.

Toen Helga met de kamer gereed was, zag zij opmerkzaam rond als wilde zij in zich opnemen hetgeen er nog was. Toen, zonder een woord te spreken, ging zij heen om eenigen tijd daarna met een klein petroleumstel terug te keeren, geleend van een der bureu.

„Ik heb hun gezegd, dat dat van jelui niet wilde branden,” sprak zij. „Maar als ik koffie heb gezet, moet ik het weer terug brengen, je moet er dus een aanschaffen.”

Hij hielp haar met het aansteken en zij ging uit om eieren, koffie en suiker te koopen. Zij had nauwelijks iets gevraagd omtrent Ericsson, zij had hem evenmin diep beklagd; al haar wilskracht had zij geconcentreerd op hetgeen zij voor den gebroken man kon doen en zij vergat niets. Zij wees er hem op dat hij dekens noodig zou hebben en bood aan deze voor hem te koopen. Daarop liet zij hem alleen, en Magnuss at het voedsel dat zij voor hem had gereed gemaakt en dronk de koffie.

Hij had ten slotte toch het besluit genomen om maar met Súrsson te gaan visschen.

Het zou hem den tijd helpen verdrijven en hem niet blootstellen aan een ontmoeting met Schwalla.

Hij had beloofd het haar te vertellen en hij zou het haar vertellen, maar hij hoopte het onderhoud te kunnen verschuiven tot kort voor den tijd van zijn vertrek naar Reykjavik.

Toen het ontbijt was afgelopen, verliet hij het huisje, ging de straat af, naar de kust, en de eerste die hij ontmoette was Schwalla.

Schwalla had niet geslapen. Ericsson's afwezigheid en de wijze waarop hij was vertrokken zonder een woord te zeggen, had haar ongerust gemaakt.

Zij had niets gehoord van de praatjes die in Skarsstöd in omloop waren, dat Olsen, de dominee, Ericsson daar boven bij de boerenhofsteden was tegengekomen en dat Ericsson hem niet had herkend; zij wist slechts dat Ericsson voor de een of andere zaak Skarsstöd had verlaten en niets hieromtrent aan haar had gezegd.

„Je ziet dat ik vroeg ben,” begon zij. „Ik ging eens naar de zee kijken. Ik dacht wel dat ik jou of Ericsson zou tegenkomen. Is hij nog niet terug?”

„Hij is nog niet teruggekomen,” antwoordde Magnuss. Nu hij zoo op dien mooien ochtend voor haar stond, scheen het hem dubbel verschrikkelijk toe, het haar te moeten zeggen. Hij gedroeg zich in deze zaak als een lafaard. Hij had nog overvloed van tijd om het haar mede te deelen, voor de „Ingolfur” hem naar Reykjavik zou brengen.

Schwalla wachtte even alvorens zij vervolgde: „Hij heeft mij er niets van verteld dat hij wegging, zeide hij het jou ook niet? Weet je wel dat, toen ik je gisteren bezocht, je zei, dat hij gauw terug zou komen?”

„Nee,” antwoordde Magnuss, „maar hij zond mij bericht dat hij weg was voor zaken. Hij heeft zooveel aan zijn hoofd met die nieuwe boot uit Reykjavik.”

„Zond hij jou een boodschap?”

„Ja,” antwoordde de ander en verachtte zichzelf om deze onwaarheid.

Het jonge meisje was zeer ongerust.

Als Ericsson zich in verbinding had kunnen stellen met Magnuss, waarom dan niet met haar? Zij was te trotsch om deze vraag hardop te doen, doch zij gevoelde zich veronachtzaamd en beleedigd.

Het zou echter nog erger worden. Aan het ontbijt begon Gunarsson er over. Gunarsson was nog vroeger uitgegaan dan Schwalla en zijn hoofdagent die Súrsson had gesproken, had van dezen het nieuws reeds gehoord en het hem oververteld.

„Waarom zei je mij niet dat Erik Ericsson naar Reykjavik was gegaan?” vroeg Gunarsson. „Het is een stomme streek om over land te gaan, als de „Ingolfur” er hem evengoed zou hebben gebracht, wanneer hij had gewacht. Maar zoo is het altijd! De jongelui denken tegenwoordig dat ze alles kunnen en van alles verstand hebben en dat de oudere menschen dom zijn. Ja, zoo is het. En wanneer hij bij mij was gekomen, zou ik hem van die domheid hebben overtuigd. Maar neen! Gunarsson is een ezel. Maar zoo onverstandig om geld en tijd te verkwisten met zoo'n reis, neen, zoo dom is hij nog niet!”

Schwalla bleef zwijgen. Dus Ericsson was naar Reykjavik gegaan, zonder een woord te zeggen op reis gegaan — en had haar verlaten. Ach! de pijn kwam eensklaps en scherp op als een degenstoot, en hiermede de plotselinge overtuiging dat dit geen gewone reis was. Hij was vertrokken, en had haar verlaten om nooit meer terug te keeren. Hij was haar moede, of, er was een ander in het spel; dit kon slechts de eenige uitlegging zijn. En de overtuiging kwam tot haar even koud en meedoogenloos als de Noordewind van het Jan Meyen-Eiland naar Skarsstöd komt, de lucht bevriezend en het Flóka-dal vullend met dwarrelende sneeuwvlokken.

En Gunarsson ging voort met zijn ontbijt en merkte niets op.

Zooals gewoonlijk, begaf zich het meisje daarna aan haar huishoudelijke plichten.

Gedurende de paar laatste dagen was er nu en dan een gevoel over haar gekomen, dat haar geluk te groot was om te kunnen blijven bestaan. Van vaderszijde ontsproten uit een echt IJslandsche familie, was er steeds in haar een aangeboren vrees voor de wereld, wanneer deze haar te vroolijk toelachte.

Haar voorouders hadden het ijs gekend en de aardbevingen, de zondvloed der eeuwen — en de Denen. Zij wisten bij ondervinding, dat mooi weer altijd een voorbode is van slecht weer en nu leerde zij bij zichzelf deze instinctmatige lessen van een duizendtal jaren geleden, hun waarheid en hun waarde. Dit was de oorzaak waarom zij, zonder het te laten merken, haar verlies onder de oogen vermocht te zien, zonder een woord, zonder een traan, op dezelfde wijze waarop Ericsson den dood van zijn vader en zijn eigen afgrijselijk lot had gedragen.

Verlies en ongeluk waren voor deze twee even groot als voor u en mij, doch zij bleven hun zelfbeheersching behouden door het lijden hunner voorouders en het uithoudingsvermogen dat slechts het leed vermag te geven. (Wordt vervolgd).



Foto C. Steenbergh.

ZUIDER-BUITENSPAARNE BIJ HET HAARLEMMERHOUTPARK.

AAN HET SPAARNE.

HEEFT de Vecht een, trouwens welverdiende, reputatie van intieme Hollandsche schoonheid, mij dunkt dat het minder algemeen vermaarde Spaarne er nochtans niet voor behoeft onder te doen. Trouwens de watersport-menschen, — de zeilers, de roeiers, de visschers, — zij allen kennen het echt Hollandsche Spaarne. En dat niet slechts van hooren zeggen, dat verzeker ik u. Er bestaat zelfs een geestig schippersliedje, waarvan mij op het oogenblik de juiste woorden niet precies te binnen schieten, maar waarvan het refrein luidt :

Meisje, ga mee varen
Op het vlokkig Sparen.

(Ai, ik hoor een critische lezeres of lezer daar reeds een aanmerking maken op „Sparen”, een schrijfwijze die pour le besoin de la cause, hier om te rijmen dus, zou zijn bedacht, doch ik verstout mij op te merken, dat deze tweede schrijfwijze oudtijds evenzeer voorkwam als de ons bekende met twee aa's. Spaarne behoort dus in zekeren zin ook thuis bij de vermaarde woorden, die wij als knapen en meisjes uit het hoofd moesten leeren, omdat ze zoowel met twee klinkers mochten worden geschreven als met een klinker en een stomme e (lantaarn, paarl, enz.).

Na u om vergiffenis te hebben verzocht voor deze taalkundige afwijking, noodig ik u vriendelijk uit weder tot de boorden van het Spaarne terug te keeren. En wel tot die van het schoonste gedeelte ervan, n. l. dat zich ten zuiden van de goede, de beste stad Haarlem uitstrekt, het z.g. Zuider Buiten Spaarne. Ten Noorden der stad heeft het Spaarne n. l. een geheel ander, een veel minder intiem, veel minder schilderachtig karakter. Daar vindt men, vooral onder de stad, een aantal fabrieken met hun schoorsteenen, scheepswerven met hun kranen en meer dergelijks langs de boorden staan. Toch is ook verderop naar Spaarndam het Spaarne wel zeer karakteristiek, en de „mooie Nel” (moet waarschijnlijk de mooie Hel zijn), een breede bocht van de rivier, is bij de watersport-menschen zeer in trek. Toch is het landschap daar niet zoo rijk gestoffeerd, niet zoo afwisselend en schilderachtig als aan het Zuider-Buitenspaarne, dat met zijn fraai omboomde buitenplaatsen aan den eenen en zijn boerderijen en polderlandschappen aan den anderen kant waarlijk verrassend mooi mag heeten, en dat „verrassend” dan niet zomaar bij wijze van spreken, doch in den vollen zin des woords vanwege de fraaie bochten der rivier, waardoor wij al wandelend op de meest onverwachte wijze telkens weer een nieuw panorama van wederom ander schoon zich zien ontvouwen.

Een fraaie tocht lijkt ons, per fiets of te voet over het dorp Heemstede en daarna de brug over de Ringvaart te nemen. Dan den ringdijk langs gewandeld tot voorbij het stoomgemaal de Cruquius en dan over naar Zuid-Schalkwijk.

Tot dicht onder Haarlem, den oostelijken kant van het

Zuider-Spaarne afwandelen, blijft men voortdurend in die gemeente Zuid-Schalkwijk.

Zuid-Schalkwijk is eigenlijk geen op zich zelfstaande gemeente. Het behoort onder de gemeente Haarlemmerlieden en Spaarnwoude. Die gemeente is als zoodanig nog niet oud ; zij dateert van 1857, is ontstaan uit de voormalige gemeenten Haarlemmerliede, Noord-Schalkwijk en Hofambacht en Spaarnwoude ; in 1862 werd zij vergroot met de vroegere gemeente Zuid-Schalkwijk c. a. en in 1874 werd zij voor de derde maal vergroot, nu met een deel van het drooggemaakte Y.

De oude naam van het terrein onzer wandeling is echter Schalkwijk, en onder dien naam is het van historische betekenis. In het beleg van Haarlem, — het historisch moment in deze streek kan men wel zeggen, — zijn Schalkwijk en het Spaarne nogal eens gemoeid geweest. De historicus Ampzing verhaalt ons er nogal eens wat van. Zoo lazen wij bij hem o. a. : „Wanneer nu ook de vijanden in Schalkwijk zich begonnen te nestelen, zoo zijn die van de stad den 18e Januari daarop aangevallen en hebben de vijanden in den vlucht gedreven, zoodat vele van hun in het Sparen liepen, ende verdronken.”

Bij mooi weer is deze ^{*}tocht ^{*}langs den oostelijken, den Zuid-Schalkwijker oever van het Zuider-Spaarne buitengewoon genoeglijk. Het breede water heeft op sommige plaatsen schitterend schoone oevers, en al op wandelend doemt voor ons het rijke geboomte van den Hout op en van de daarin gelegen buitenplaatsen, welke met den achterkant aan het Spaarne liggen, en zich met hun vaak oud-modische, typische gevels in den glinsterenden stroom spiegelen. Sommige dezer huizen, als „Spaar end-hout” en dergelijke, zijn zoo echt genoeglijk Hollandsch daar aan het water gelegen, en hebben zoozeer dat eigenaardige cachet van statigheid en vriendelijkheid tevens, dat bij den aanvang van dit artikeltje ons de naam Vecht als vanzelf uit de pen vloeyde.

Een waarlijk fraai punt is dat bij den molen, welke men op de volgende bladzijde ziet afgebeeld. Deze typische molen doet goed in deze echt vaderlandsche omgeving, en vanaf dat brugje ervoor heeft men een pracht van een gezicht op de omgeving ; lieflijk en grootsch tevens is het waterlandschap, dat men vandaar ziet. Als een eigenaardigheid zij hier vermeld, dat deze molen behoort tot het type der paltrok-molens, dat is het systeem, waarbij van den molen niet de kap alleen naar den wind gedraaid worden kan, doch de geheele molen, op rollen staand, kan worden gedraaid zooals men hem hebben wil. Deze molen is er een van de 9 à 10 nog daarvan in ons land overgebleven exemplaren.

Aan het Spaarne stonden, zooals de geschiedschrijver ons weet te verhalen, vroeger heel wat meer molens, en de rivier moet toen, dunkt ons, wel een min of meer Zaanlandsch karakter hebben gehad. Zoozeer gestoffeerd waren hare oevers met die eigenaardige echt-vaderlandsche meubels. In de vorige eeuw stonden langs den oostelijken oever notabene drie houtmolens, een volmolen, een korenmolen en een olie-

molen, benevens een aantal kalkovens; aan den westelijken oever waren er toen, behalve eenige scheepswerven, niet minder dan nog vijf houtzaagmolens te bewonderen. Ook voordien schijnt er al heel wat „gemolenwiek” te zijn daar aan het Spaarne. En hoe kan het ook eigenlijk anders in ons vaderland! F. Allan vertelt ons in zijn „Geschiedenis en beschrijving van Haarlem” nog wel een en ander daaromtrent, dat niet onverdienstelijk mij lijkt: „Aan de Kom van het Spaarn, over de Camperlaan,” schrijft hij, — „stond in het laatste vierde der vorige eeuw een runmolen, „Spaarn en wind” genoemd, die bij oostelijken wind de lucht met alles-behalve aangename geuren vervulde, welke den bewoners der tegenoverliggende buitenplaatsen zeer hinderlijk waren. Den 5en September 1776 brandde die molen af, waarna de eigenaars der aan het Sparen gelegen buitengoederen het erf van den afgebranden molen voor gemeenschappelijke rekening kochten, om zodoende den herbouw van den runmolen te voorkomen.” (Tegenwoordig zou dat vermoedelijk wel eenigszins anders worden opgeknapt, dunkt ons, met behulp van Gezondheidscommissies, en aan de hand van moderne wetten!)

Nog van een anderen molen verhaalt Allan ons: „Op dezelfde hoogte ongeveer” (als die stank-molen) „stond voorheen ook de houtmolen „t'ouwde kot”, die omstreeks het laatste vierde der 18e eeuw moet zijn afgebroken; er bestaat nog een afbeelding van, geteekend door C. van Noorde, in 1760, naar de oorspronkelijke schildering van Tako Jelgersma. Als een bijzonderheid is op den voorgrond van dat tafereel een kabeljauw geteekend, waarnaast, als op een gedenksteen, te lezen staat: „Pieter Mathyszoon, sijn knecht, ghe-naemt Hubert Adriaenszoon, heeft deze cabelau aldus gegrepen buyten Haerlem in het Spaeren de 13 December Ao. 1610.”

Het merkwaardige van de zaak, u vat het, is, dat de kabeljauw een zeevisch is en het Spaarne geen zee. Of er sindsdien nog meer kabeljauwen of hun soortgenooten in het Spaarne zijn gevangen, kunnen wij niet met zekerheid, ja, ook niet zonder zekerheid zeggen; (er kan in die ruim drie eeuwen trouwens heel wat zijn gebeurd,) maar wat wij wèl met zekerheid kunnen beweren, is dat uit deze rivier intusschen heel wat ander soort visch gehaald is, en de hoop er nog steeds meer uit te halen nog bij lange na niet schijnt opgegeven te zijn; althans in het seizoen vindt men nog heel wat liefhebbers langs de schoone boorden uitgestrekt, met den hengel geduldig voor zich uitgestoken, terwijl het kennersoog elke beweging van den dobber vol inspanning begluurt. . . .

Behalve voor de vischsport heeft het Spaarne ook niet weinig attractie voor de menschen der roei- en zeilsport. Bij onze wandeling zagen wij ook thans wederom als witgewiekte vogels de zeilbooten over het glinsterende oppervlak schieten, en vaak wordt het gladde spiegelvlak doorsneden door een snelle giek of skiff of wherry, waarin de lichtgekleede vroolijke jongelieden, (en ook wel eens oudere) de riemen of het stuurkoord hanteeren en genieten van hun kracht en hun levenslust en van de zon en den zomer. Dat vertier op zoo'n water aan te zien is voor den wandelaar een heele gezelligheid. Vooral des avonds, als de schemering daalt en de voorbijgaande booten en scheepjes hun lichtjes hebben aangestoken, krijgt men al een heel fantastisch schouwspel te zien. Vooral op mooie zomersche avonden is het Spaarne dan ook eenig. Een sprookje gelijk.

Ik zelf heb het zoo vaak medegemaakt. Urenlang heb ik in de boot op mooie zomeravonden op het stille water van dat Spaarne gedreven, als in een lieven droom, als in bijna-vergetelheid. En dan heb ik nog andere goede herinneringen aan dat water. Daar aan den oostelijken kant, op Zuid-Schalkwijk, tegenover de landhuizen op een onzer afbeeldingen, doch iets verder naar het zuiden, woonde voor eenige jaren onze onvergetelijke vriend Ko Doncker, de bekende teekenaar-dichter-schimmenspeeler, de man met zijn gouden, gulle hart en ontroerend talent. Welnu, als we dan daar onder vrienden op de kleine boerderij gegeten hadden, en de schemering viel, gingen we met elkaar naar buiten, en strekten ons op den breeden grasbegroeiden oever uit. Ko zette zich dan in ons midden neer

en zong bij zijn gitaar met zijn mooie, gevoelige stem tal van oude, simpele liedjes. En onderwijl klokte zacht het water, klonk een ver fluit-signaaltje, stampte zachtkens een fantastisch verlicht bootje nu en dan voorbij, klonk zilver gespet van druipende roeispanten. En daarbij de ontroerende stem van den onvergetelijken zanger, . . . het was van een pakkende, teedere melancholie, dat alles. . . .

Deze herinnering is zeker voor mij niet de minst schoone, wanneer ik over het Spaarne schrijf. Bij het beeld van den goeden gestorven vriend komt tegelijkertijd mij steeds voor den geest het nobele, lieve decor, temidden waarvan hij leefde: het Spaarne met zijn schoone oevers. S.

HOE ONTSTAAT HET VEEN?

Dat veen uit planten ontstaat, weet iedereen vrijwel van de schoolbanken, doch hoe het nu precies gaat, is weinigen bekend. We zullen dit in hoofdtrekken wat nader uiteenzetten.

In ondiepe zoetwaterplassen komt een zeer groote hoeveelheid van microscopische kleine wezentjes voor, het z.g. microplankton. Deze wezentjes leven slechts zeer kort, doch vermenigvuldigen zich verbaasd snel, waarvan het gevolg natuurlijk is, dat er voortdurend een zeer groot aantal van hunne doode lichaampjes naar den bodem daalt. Door rotting gaat deze geheele massa over in z.g. rottingslik of sapropelium. Natuurlijk kunnen ook onorganische stoffen, zooals b.v. fijn zand, zich hiermede vermengen. Wat er dan ontstaat, wordt sapropeliet genoemd. Gaat deze vorming van rottingslik maar steeds door, dan ontstaan er langzamerhand zeer dikke lagen van, waarvan het gevolg is, dat de plas begint te verlanden. Spoedig dringen nu van de oevers af planten binnen, in den beginne vooral riet en paardenstaarten. Sterven deze af, dan vormen ze het z.g. rietveen, waardoor de bodem van de plas al weer meer wordt opgehoogd en dus droger wordt. Nu verschijnt spoedig de zegge, die bij afsterving aanleiding geeft tot de vorming van het z.g. zeggeveen en op dit riet- en zeggeveen begint, als de omstandigheden gunstig zijn, boomgroei. Gewoonlijk verschijnt in de eerste plaats de els, die bij afsterving het elzenveen doet ontstaan. Het eerste is nog vrij vochtig (elzen-moerasveen), het latere is droger (elzenstandveen). Hierop beginnen zich nu verschillende andere planten te ontwikkelen, met name brandnetel en hop. Al het veen, dat tot nu toe gevormd is, draagt den naam van *laagveen*.

Nu beginnen er zich berken, dennen en sparren te ontwikkelen en als eindelijk de veenlaag zoo hoog geworden is, dat ze practisch droog genoemd kan worden, komt de dopheide. De berken, dennen, sparren en dopheide vormen gezamenlijk het *overgangsvveen*. Hierop begint nu het veenmos te groeien, dat in en tusschen zijn blaadjes veel water vasthoudt en dus op den drogen grond nog wel kan gedijen. Dit veenmos vormt nu verder het *hoogveen*. Het boven medegedeelde geldt voor veenvorming in onze streken; in andere klimaten komen er natuurlijk soms andere planten in voor. G. K.



Foto C. Steenberg.

HOUTZAAGMOLEN (PALTROK) AAN HET SPAARNE TUSSEN
DE BUURT SCHALKWIJK EN DE CRUQUIUS.

De Hervormde Renaissancekerken in Nederland als zelfstandige bouwwerken gesticht.

DE NIEUWE KERK TE 'S GRAVENHAGE.

EEN merkwaardig bouwwerk is de Nieuwe kerk te 's Gravenhage in de jaren 1649—1656 door Noorwits ontworpen en gebouwd. Volgens Weissman is Pieter Arendssoon Noorwits waarschijnlijk van Engelsche afkomst. Weinig is van hem bekend. De onzekerheid, dat Noorwits de ontwerper is geweest, wordt verhoogd, doordat hij bij het eindigen van den bouw in 1656 tot zijnen eersten „ooster ende grafmaeker” werd aangesteld. Toch werd hij door zijne tijdgenooten zeer gewaardeerd, anders zoude Noorwits niet in 1669 in eigen graf in het door hem gestichte kerkgebouw zijn begraven, waarin nog zijn gebeente rust. De Nieuwe kerk, met een bevallig torentje versierd, is in baksteen en gehouwen steen opgetrokken; met haar hoog dak dat ook de daken der zes paviljoens omsluit, biedt het gebouw eene groote afwisseling van vorm; deze zes absiden of paviljoens, omsloten door sierlijke pilastermotieven, zijn om het middengebouw gegroepeerd, namelijk twee aan elk der beide lange zijden, een aan elk der beide korte; in elk der absiden zijn drie hooge lichtramen aangebracht. Deze paviljoens vergrooten niet slechts het grondvlak der kerk, maar dienen tevens tot steun en tegendruk voor het middengebouw, dat niettegenstaande zijne hooge bekapping, zonder kolommen, pijlers en trekbalen zijn evenwicht houdt. Deze dispositie en constructie is een meesterstuk en met recht werd het gebouw van Noorwits in zijnen tijd als een superieur werk genoemd. Als men opziet naar de hooge houten gewelven, welke van bruinen tint zijn, is ongetwijfeld de indruk van dit intérieur ongemeen en het ligt voor de hand, dat velen dit degelijk en kunstig samenstel bewonderen. Toeft men echter langeren tijd in deze ruimte, alwaar in het westfront in 1702 een mooi orgel is geplaatst, dan kan men de gedachte niet van zich zetten, dat de bouwmeester aan den hoofdeisch, welke vóór alles de waarde eener kerk uitmaakt, — de intieme stemming —, slechts in geringe mate heeft voldaan. Noorwits heeft in zijne schepping der Nieuwe kerk te 's Gravenhage, geen diep kerkelijk karakter bereikt, evenmin als Jacob van Campen in zijne Nieuwe kerk te Haarlem. De rijkdom der motieven kan voor het gemis aan sprekende stemming geen tegenwicht bieden. De Nieuwe kerk heeft vijftien hooge vensters; oorspronkelijk achttien; drie vervielen in 1702 door het plaatsen van het orgel. In 't algemeen geldt een groot aantal hooge ramen, waardoor van alle kanten het licht valt, niet voor een gelukkige greep tot de verwezenlijking van een kerkelijken indruk. Maar hoe is het dan mogelijk, dat Daniel Stalpaert aan zijne kruiskerk te Oudshoorn, niettegenstaande hare zeventien vensters, wel degelijk eene kerkelijke stemming aan het intérieur schonk? Op deze vraag is slechts één antwoord te geven, en wel dit, dat ook op het gebied van het zichtbaar-schoone niet alles te verklaren en uit te leggen valt: — men bevindt zich op het gebied van het onuitsprekelijke der kunstuiting; de bereikte werking van het interieur, hoofdzakelijk voortgebracht door de keuze der hoofdverhoudingen tot die der onderdeelen, is en blijft een der niet te verklaren geheimen der creatie.

Met vreugde wordt het behoud van eenige meubels en betimmeringen uit den tijd der stichting begroet. De oorspronkelijke preekstoel, het doophek en twee banken — de regeerings- en de stadhoudersbank — alle met goed beeldhouwwerk uit het midden der zeventiende eeuw, geven een getrouw en levendig beeld, hoe statig deze kerk voorheen was getooid. De ligging van dit Godshuis is van Oost naar West, de hoofdingang bevindt zich in het westelijk front. Slechts een gedenksteen is in de kerk, en wel die van Mr. Reinier Pauw, die op 28 Aug. 1649 den eersten steen legde. De onkosten van den bouw met inkoop van den grond, met uitgaven voor het gestoelte en

banken bedroegen volgens de Riemer Pauw te samen: vier honderd een en veertig duizend gulden en stuivers.

De Nieuwe kerk is een bezoek wel waard, te meer daar zij tot de minst beschadigde monumenten der hofstad behoort.

J. H. SCHORER.

VLEESCHETENDE PLANTEN.

OMTRENT de voeding der planten hebben de meeste menschen maar een vage voorstelling. Men meent te weten dat een plant, om te kunnen leven, aarde noodig heeft, die liefst „vet” moet zijn, willen zij er weelderig in kunnen gedijen. Velen nemen dat zelfs zóó letterlijk op, dat zij meenen door aanvoelen te kunnen oordeelen of een grond voedzaam voor de planten zal zijn of niet. Nu is dit een geheel verkeerde voorstelling, want al kan de structuur van den grond wel eenige aanwijzing geven of hij voor het eene of andere gewas meer of minder geschikt zal zijn, ten opzichte van de voeding zegt zij toch niets, want een vet aanvoelende grond kan voedselarm zijn of een tekort aan een bepaalde voedingsstof hebben, en een schraal aanvoelende grond kan de voor planten noodige voedingsstoffen in voldoende mate bevatten.

Degenen die echter onder een „vetten” grond een voedzamen grond verstaan, zijn niet ver van de waarheid. Want een plant heeft tot instandhouding van haar leven voedsel noodig, dat voor een deel in den vorm van in het water opgeloste zouten door hare wortels uit den grond wordt opgenomen, voor een ander deel in hare bladeren wordt bereid door middel der koolzuurontleding. Water speelt bij het geheele voedingsproces, de opname en bereiding van voedsel in de planten, een groote rol, en een ieder weet ook dat een plant zonder water niet leven kan. Alleen bij voldoende watervoorraad in den bodem kunnen de bodemzouten, die daartoe eerst in het water moeten zijn opgelost, opgenomen worden, en evenzoo kan het proces der voedselbereiding in de bladeren slechts plaats vinden als er voldoende water wordt toegevoerd. Een plant, die gebrek aan water heeft, sterft ten slotte, omdat de plant in haar levensverrichtingen wordt belemmerd.

Dit alles konit ons aannemelijk voor, omdat ieder heeft kunnen ervaren dat een plant, die gebrek aan water heeft, dit duidelijk toont door slaphangen, of, als dat aanhoudt, door verwelking en verdroging, en ook dat een plant, welke de noodige voedingsstoffen ontbreken, er armelijk gaat uitzien en in hare ontwikkeling achterblijft. Fenerzijds komt men dan daaraan tegemoet door de toediening van water, anderzijds door de toediening van meststoffen.

Een plant is in dit opzicht veel afhankelijker dan een dier, dat zijn voedsel kan opzoeken en eigenmachtig tot zich neemt, zonder aan een bepaalde plaats gebonden te zijn. Een plant zoekt ook wel naar voedsel, want hare wortels verspreiden zich overal door den grond, horizontaal en verticaal en in alle richtingen; maar ze is toch aan haar plaats gebonden, en moet voor lief nemen wat deze haar biedt. Is er een te kort, in welk opzicht dan ook, dan gaat ze achteruit en leidt een kwijnend bestaan, terwijl een dier andere, betere, plaatsen opzoekt. Dit verschil zal een ieder duidelijk zijn, maar het opschrift hierboven ons opstel kan allicht verwarring brengen. Zijn er planten, die zich niet op de gewone wijze voeden, en van de andere in levenswijze zóó sterk afwijken dat ze dierlijk voedsel tot zich kunnen nemen? Inderdaad is dit zoo. Er zijn planten, die in hare



Foto C. Steenberg.

DE NIEUWE KERK TE 'S GRAVENHAGE.



Foto C. Steenbergh.

VLEESCHETENDE PLANTEN.
DROSERA CAPENSIS L., EEN ZONNEDAUWSOORT VAN KAAP DE
 GOEDE HOOP, WELKER BLAADJES RIJKELIJK MET DAUW-
 DROPPELS ZIJN OVERDEKT.

behoefte aan eiwitachtige, of in het algemeen stikstofhoudende stoffen, op andere wijze voorzien, dan de meeste andere planten, en wel door middel van het vangen en verteeren van insecten, of het vasthouden en uitzuigen van stikstofhoudende lichamen, wat zij echter niet met hare wortels, maar met hare bladeren doen, die op bijzondere wijze daartoe zijn ingericht.

Tot die merkwaardige planten behooren een aantal soorten uit verschillende plantenfamilieën, waarvan de meeste zijn ondergebracht in de orde der *Cistiflorae*, waartoe de Zonnedaauwachtigen (*Droseraceae*), de Kokerplanten (*Sarracenaceae*), de Bekerplanten (*Nepenthaceae*), enz. behooren, alle familieën, wier leden uit vleeschetende planten bestaan. In de familie der *Saxifragaceae* ontmoet men voorts het uiterst merkwaardige kruikjesplantje, *Cephalothus follicularis*, en in die der *Lentibulariaceae* de niet minder belangwekkende *Pinguicula's* (Vetblad) en *Utricularia's* (Blaasjeskruid). Daarnevens zijn er nog een aantal planten, van welke verondersteld wordt dat zij zich ook door hare bladeren ten deele voeden met stikstofhoudende stoffen uit het dieren- en plantenrijk, zooals o. a. vele *Bromeliaceae*; maar die zullen we buiten beschouwing laten, wijl dit ons te ver van ons onderwerp zou doen afdwalen.

Wij bepalen ons dus tot de echte vleeschetende planten, waarvan er ook een aantal in ons land voorkomen, nl. de Zonnedaauwsoorten, het Vetblad en een paar soorten van Blaasjeskruid, die levende insecten en andere kleine diertjes kunnen vangen en deze verteeren.

Van de eerste bezit onze flora een drietal soorten, de Ronde Zonnedaauw, *Drosera rotundifolia* L., de Lange Zonnedaauw, *D. longifolia* Reichb. en de Kleine Zonnedaauw, *D. intermedia* Heyne, waarvan de eerste en de laatste algemeen voorkomen op onze moerassige heide- en veengronden; *Drosera longifolia* wordt zeldzaam gevonden. Wij zijn dus niet misdeeld, en ieder kan deze sierlijke en hoogstmerkwaardige plantjes in hunne levensgedragingen bestudeeren, zooveel hij wil. En dit is zeker de moeite waard, want reeds bij oppervlakkige beschouwing ziet men dat deze plantjes er anders uitzien dan andere planten. De plantjes zelf vormen kleine rozetjes van langgesteelde, vrij dikke ronde, langwerpige of omgekeerd-eironde blaadjes, al naar men te doen heeft met *Drosera rotundifolia*, *D. longifolia* of *D. intermedia*, welke rozetjes overigens geen bijzonder opvallende eigen-

schappen vertoonen; maar in één opzicht wijken ze van alle andere planten af, en wel in de uiterst merkwaardige beharing der bladschijfjes. Elk blaadje is n. l. heel sierlijk, regelmatig en straalsgewijze dicht met roode klierharen (z.g. tentakeltjes) bedekt; op een goed ontwikkeld blaadje zijn er ongeveer twee honderd te vinden, die echter niet alle even lang zijn. Midden op de bladschijf zijn ze heel kort, maar naarmate ze den rand naderen, worden ze langer, en aan den rand zijn ze ongeveer zoo lang als de helft der bladschijf. Een tweede merkwaardigheid is, dat al die haren op hun top een klein donkerrood kliertje dragen, waaruit bij warm, zonnig weder een druppeltje heldere vloeistof wordt afgescheiden, welke zeer kleverig is, en wat een allerkeurigst schouwspel geeft. Al die druppeltjes glinsteren als evenzovele parelende dauwdruppeltjes in de zon, en het is ons duidelijk waarom die plantjes den naam van „Zonnedaauw” dragen. Maar hoe mooi en sierlijk die blaadjes ook zijn met hunne glinsterende vocht druppeltjes, ze zijn uiterst gevaarlijk voor allerlei kleine insecten. Wanneer deze namelijk met die

vocht druppeltjes in aanraking komen, zijn ze verloren. De kleverige vloeistof houdt ze vast en in hun pogingen om los te komen, komen ze daarmee hoe langer hoe meer in aanraking. Hoe meer ze worstelen om los te komen, hoe meer ze zich in het vocht vastwerken; want het merkwaardige daarbij is, dat de andere klierharen zich gaan ombuigen naar de plaats waar het insect wordt vastgehouden, ook al zit dit niet midden op de bladschijf, maar aan den rand daarvan, waarbij ze hoe langer hoe meer vocht afzonderen, totdat het slachtoffer daarmee geheel omgeven is, waardoor het stikt. Vaak krult ook de rand van de bladschijf, of wel een deel van de bladschijf daarbij om, in de richting van

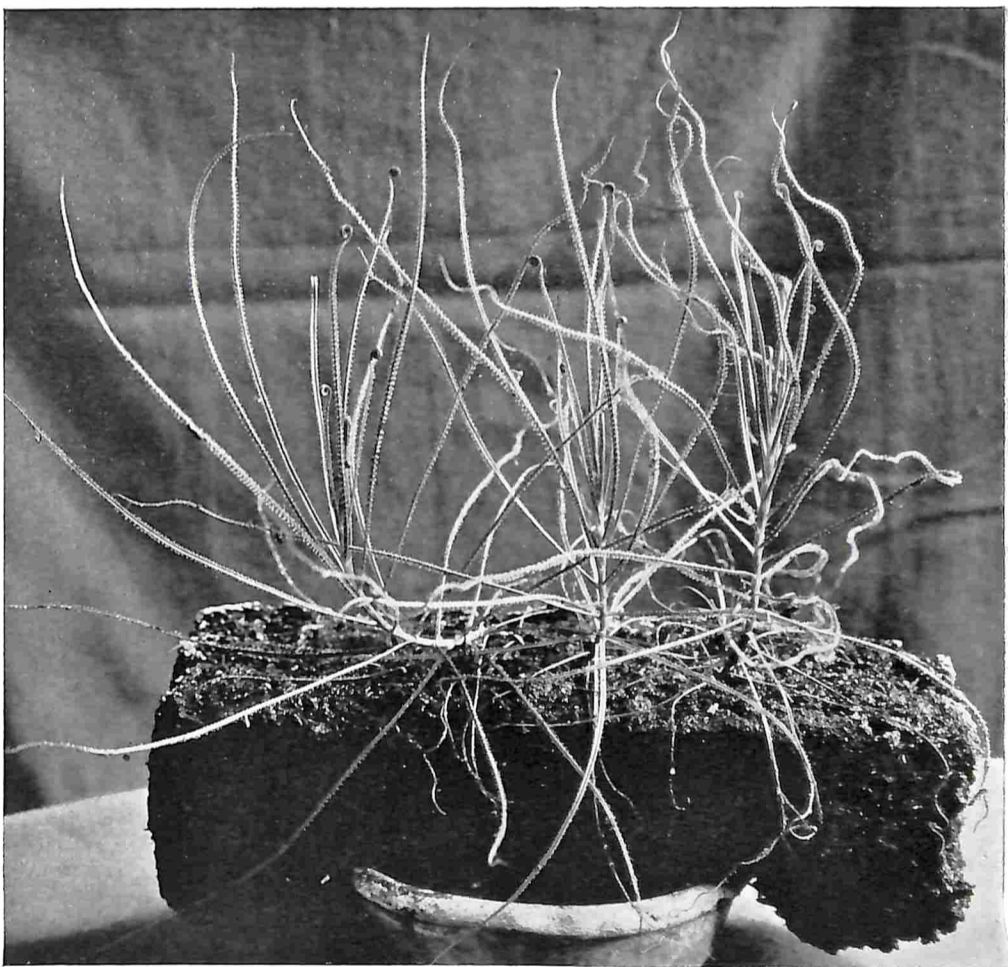
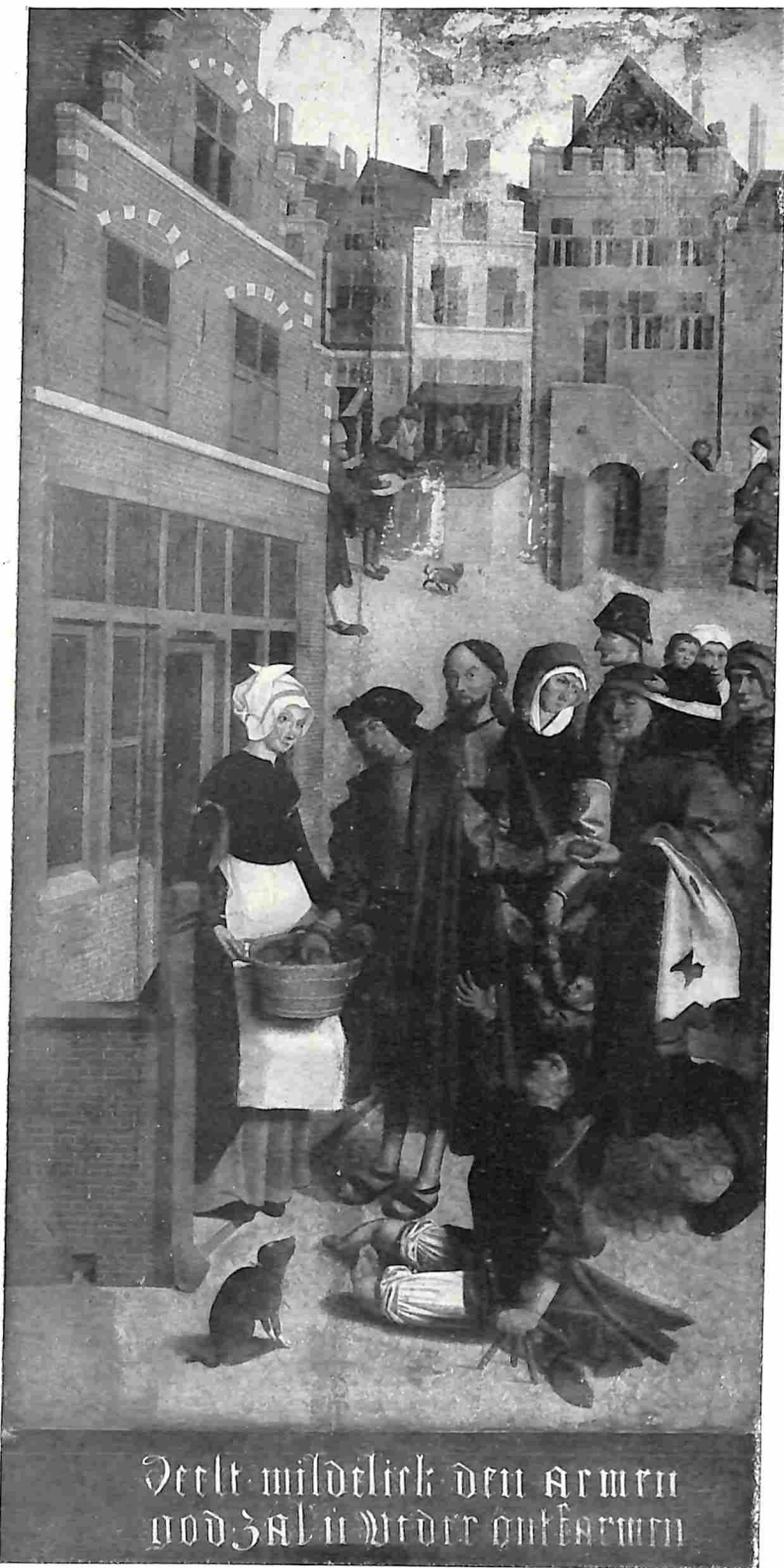


Foto C. Steenbergh.

VLEESCHETENDE PLANTEN.
DROSOPHYLLUM LUSITANICUM LINK, EEN IN PORTUGAL VOOR-
 KOMENDE VLEESCHETENDE OF INSECTEN-ETENDE PLANT. DE
 CADAVERS VAN DE SLACHTOFFERS, MIEREN EN VLEGJES OP
 DE BLADEREN ZIJN DUIDELIJK OP DE AFBEELDING TE HER-
 KENNEN. DE PLANTJES ZIJN OP EEN TURF UITGEZAAID.

de prooi. Dan begint het verteeringsproces, want het vocht, dat vóór de vangst niet zuur was, is dit thans geworden, en oefent dezelfde werking uit als het dierlijk maagsap op het opgenomen voedsel. Alle verteerbare stoffen van het slachtoffer worden in den loop der volgende dagen in dit zure vocht opgelost, en daarna, met dit vocht, langzaam door het blad opgezogen, waarbij dan de onverteerbare deelen op het blad achterblijven, om later, toevalligerwijze, door regen en wind te worden weggespoeld. Is al het vocht opgezogen, dan nemen de klierharen hun vroegeren stand weer in en zijn na korten tijd gereed om een nieuwe prooi te bemachtigen en te verteeren. Ook stukjes eiwit, en tal van andere stikstofhoudende stoffen, worden na korter of langeren tijd volledig geabsorbeerd, en het verteeringsproces heeft alle overeenkomst met het verteeren van voedsel bij dieren; want volgens mededeeling van Prof. Hugo de Vries in zijn boek over „de Voeding der Planten”, zijn onder het microscop veranderingen in den inhoud der cellen waar te nemen, uit welke men besluiten mag dat vreemde stoffen door deze zijn opgenomen.

Darwin heeft ten opzichte van de gevoeligheid der



DE ZEVEN WERKEN VAN BARMHARTIGHEID.
I. HET SPIJZIGEN VAN HONGERIGEN.

kliertjes, de beweging der klierharen, en van de uitwerking van verschillende stoffen op de gedragingen dier klierharen, een zeer groot aantal proeven genomen, waarbij bleek hoe deze reageerden op de fijnste aanrakingen en de uiteenloopendste stoffen. Hij nam o. a. proeven door de blaadjes in aanraking te brengen met warm water, met arabische gom, suiker, stijfsel, alcohol, wijn, olie, thee, melk, urine, speeksel, eiwit, vleesch, slijm, vischlijm, kraakbeen, been, phosphaten, kaasstof, stuifmeel, gluten, haematine, pepsine, cellulose, chorophyl, vet; zaden van radijs, kers, zwarte mosterd, selderij, karwij, tarwe, boterbloem, boschanemoon, *Carex stylosa*; ammoniak en andere zouten, diverse zuren en vergiften, zooals Strychnine, Quinine, Digitalis, Nicotine, Atropine, Veratrine, Curare, Morphine, extract van *Hyoscyamus*; Addergif, Cobragif, kamfer, kruidnagelolie, terpentijn, glycerine, chloroformdamp, aether, koolzuur, enz. en in de meeste gevallen reageerden de klierharen op de verschillende uitgeoefende prikkels, en kromden zich deze min of meer na korten of langeren tijd, en het zou stellig interessant zijn, als men kon nagaan hoe het organisme der bladeren is samengesteld en zich daarbij gedraagt.

De bladschijf der *Drosera*'s is echter vrij dik, waardoor men van den loop der nerven van buitenaf niets bespeurt. Men kan echter, volgens Prof. de Vries ¹⁾ de nerven door een zeer eenvoudig middel zichtbaar maken, n. l. door het blad gedurende een paar dagen in spiritus te bewaren. Dan wordt het geheel doorschijnend en vertoont nu, met een loupe beschouwd, drie hoofdnerven, wier toppen zich even boven het midden van het blad boogsgewijze verbinden. Van deze nerven en van hunne bogen gaan talrijke kleine takken naar alle deelen van het blad, en nu valt terstond het merkwaardige feit in het oog, dat de stelen der klieren steeds juist op de nerven geplaatst zijn en wel zeer dikwijls op de uiteinden daarvan. Een nader onderzoek leert, dat de nerven in elk steeltje een uiterst fijn takje omhoog zenden, dat aan het kliertje doorloopt en hierin met een knodsvormige verdikking eindigt. Deze bouw en inrichting van het nervennet doen denken aan het zenuwstelsel bij menschen en dieren, maar het schijnt gevoeliger nog, zegt Prof. de Vries, want, de gevoelsnerven van den mensch kunnen niet zulke kleine deeltjes onderscheiden als de kliertjes van de Zonnedaauw.

Darwin meent, op grond zijner schitterende, nauwkeurige onderzoekingen, dat de bewegingsprikkels naar de klierharen straalsgewijze door het celweefsel der blaadjes worden geleid en voortgeplant, en dat de bewegingen zijn op te vatten als reflexbewegingen, zij het dat zij waarschijnlijk op andere wijze plaats vinden als bij dieren.

Uit alles blijkt wel dat de blaadjes van *Drosera*, met hunne kliertjes, een nog belangrijker rol spelen voor de voeding dezer planten, dan bij de meeste andere planten het geval is. Ze hebben, voor een deel, de taak der wortels overgenomen, die bij *Drosera*, evenals bij de meeste andere vleeschetende planten, niet zeer talrijk en niet zeer ontwikkeld zijn en welke voornamelijk dienen voor de opname van water. Bij het Blaasjeskruid ontbreken wortels zelfs ten eenenmale. Proeven hebben voorts aangetoond dat kunstmatig met eiwit houdende stoffen gevoede *Drosera*'s er weelderiger uitzagen dan andere, die niet dusdanig verzorgd werden.

Van de uitheemsche *Drosera*'s is de *Drosera capensis* L. wel een der mooiste soorten. Ze is herkomstig van Kaap de Goede Hoop, en lijkt het meest op onze *Drosera longifolia*; maar ze is fraaiër, en haar stengel wordt hooger, terwijl ze veel langere en bredere bladschijven heeft. Het meest kenmerkende verschil vertoonen echter de bladstelen, die bladvormig en bijna even breed, en ook iets langer zijn dan de bladschijven.

Deze soort is ook een geweldige insecten-vanger. Men ziet heel duidelijk op de mooie afbeelding op de vorige bladzijde, hoe rijkelijk de vloeistofafscheiding van de tentakeltjes is, welke vloeistof bijzonder kleverig, en volgens Darwin, sterk zuur is. Hij plaatste op het midden eener bladschijf een vlieg, welke in weinige uren door de tentakeltjes van beide zijden van het blad werd omvat, terwijl in 8 uren de bladschijf onder de vlieg een weinig was omgebogen. Den volgenden morgen, na 23 uren, was het blad zóó volkomen omgekruld, dat de top rustte op het bovenende van de bladsteel. De bladsteel zelf bleek ongevoelig.

Dit verschijnsel kan ieder, die de plant bezit, nagaan, en

¹⁾ Zie „De Voeding der Planten”.

gevallen dat een bladschijf om een groote vlieg zich geheel had ingerold, heb ik zelf kunnen waarnemen. Ook langpootmuggen, zelfs vlinders, heb ik door de *Drosera capensis* gevangen gezien. Maar de meeste slachtoffers zijn toch kleine vliegjes, muggen e. d., waarmede de bladschijven soms vol zitten. Ook de taaie en krachtige mieren zijn reddeloos verloren, als zij met de kleverige vloeistof der klierharen in aanraking komen. Hoe ze ook worstelen en zich verweren, ze werken zich immer dieper in de kleefstof, die hen ten slotte geheel omgeeft.

* * *

Een geheel andere plant is *Drosophyllum lusitanicum* Link, welke in Portugal inheemsch is, en volgens Hooker ook in Marocco wordt gevonden. Op de afbeelding naar de keurige foto van den heer Steenberg (zie blz. 439) ziet de lezer een drietal exemplaren, evenals de *Drosera capensis*, uit zaad op een turf gekweekt. Hier zijn de bladeren, die aan een bijkans houtigen stengel ontspringen, heel lang en smal, bijkans draadvormig en geheel met klierharen, van verschillende lengte en grootte, bezet, ook de onderzijde. Ze gelijken onder de loupe op kleine paddestoeltjes. Volgens Darwin kunnen deze klierharen zich niet bewegen, maar overigens is het proces van vangen en verteeren hetzelfde. De kleverige vloeistof houdt de slachtoffers vast, omvat ze en lost de organische bestanddeelen daarvan op, waarna de daarmede verzadigde vloeistof weer door de bladeren wordt opgezogen, welk proces sneller gaat dan bij de *Drosera*'s. Zelfs de bloemstelen en de kelk der bloemen zijn met klierharen bezet, zoodat deze plant wel voor haar levenswijze is toegerust.

Merkwaardig is wat Darwin zegt, dat de vloeistof, welke door de langere klierharen wordt afgescheiden, van begin af zuur is, dus ook vóór deze nog op eenige wijze zijn geprikkeld, en dat ze ook, blijkens de kleuring van lakmoespapier, scherper zuur is dan bij de *Drosera*soorten. Volgens hem hebben de langere tentakels meer de bestemming om de insecten te bemachtigen en vast te houden, en als zij in de vloeistof daarvan verzinken en neerzinken, is het de taak der kortere tentakels om het proces te voltooien en de voedende bestanddeelen uit de slachtoffers op te nemen.

Het zijn dus wel gevaarlijke planten voor de kleine insecten, en, naar men zegt, gebruiken de Portugeesche landlieden haar vaak als vliegenvangens, door ze hier en daar aan den zolder of aan voorwerpen in hun woningen op te hangen, zooals ten onzent wel geschiedt met lijmlinten voor vliegen.

De cultuur dezer planten is in hooge mate belangwekkend, en hoewel aan bepaalde regels onderworpen, niet moeilijk. Hoofdzaken zijn veel zon en een zoo veel mogelijk steriele middenstof voor de wortels, waartoe sphagnum (veenmos) en turf uitnemend voldoen. De zaden van *Drosera* zijn zeer fijn, en men zaait ze in het voorjaar op de oppervlakte van een lossen, goed van water doortrokken turf, dun uit, waarna men later, als de zaden zijn opgekomen, de overtollige plantjes verwijderd.

De zaden van *Drosophyllum* zijn veel grover, zoo groot als een speldeknop ongeveer, en dof zwart. Bij het zaaien van deze gaat men eenigszins anders te werk en maakt in den van water verzadigden turf op afstanden van vijf c. M. met een mes kleine gleufjes, waarin men telkens één zaadje laat vallen, waarna het mes wordt weggetrokken, waarbij dan de gleufjes door de veerkracht van den turf, zich dadelijk sluiten.

Na het zaaien legt men de turven op een schoteltje met water, dat geleidelijk, door het absorptievermogen van den turf, wordt opgezogen, waardoor deze regelmatig vochtig blijft. Het spreekt van zelf dat die bakjes steeds met water moeten aangevuld worden, al naar er water wordt opgenomen.

Hun die over een licht en warm kasje beschikken, is de cultuur van deze allermerkwaardigste planten zeer aan te bevelen. Men wordt niet moede deze wonderen der plantewereld gade te slaan, en van hare schoonheid te genieten. Want de bladeren der *Drosera*'s, bezet met de talloze glinsterende vochtdroppeltjes, schitteren in den warmen zonneschijn en die van *Drosophyllum lusitanicum* gelijken fijne snoeren vol kleine, helder glinsterende parelen.

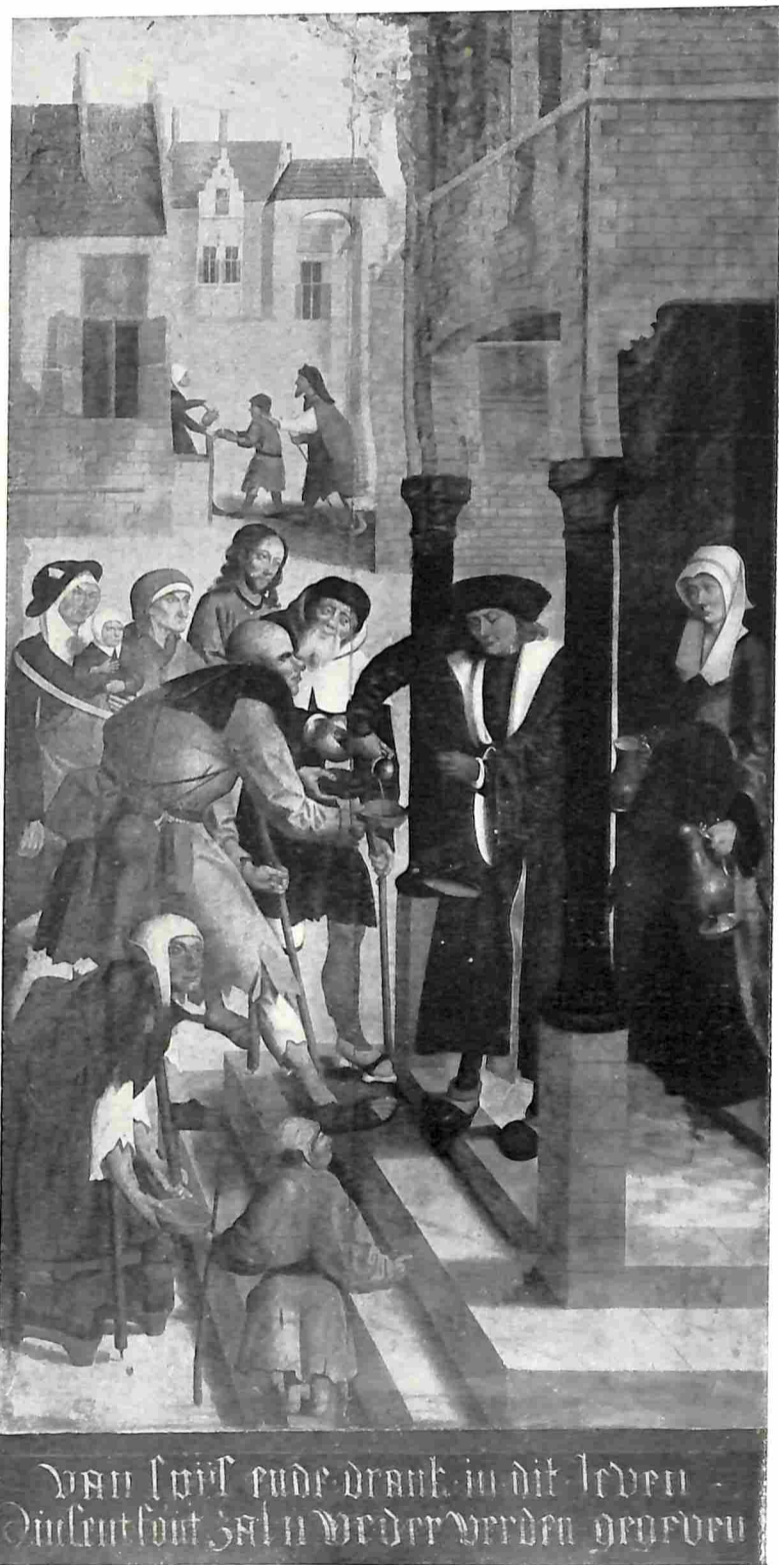
In het volgend nummer willen wij een paar andere hoogst merkwaardige vleeschetende planten bespreken.

(Slot volgt).

A. J. VAN LAREN.

„DE ZEVEN WERKEN VAN BARMHARTIGHEID”.

MEN zal zich herinneren, dat wij enkele malen gemopperd hebben over de wijze, waarop het Rijk de hoogst noodige restauratie van de St. Laurenskerk te Alkmaar — over welk gebouw wij in „Buiten” van 24 April l.l. schreven — heeft mogelijk gemaakt, n.l. door het kerkbestuur onder aanbieding van / 50.000, te verlokken, de merkwaardige paneelschilderingen, in de zuidwestelijke kapel der kerk hangende, en „de zeven werken van barmhartigheid” voorstellende, aan het Rijk af te staan om te worden opgehangen in het Rijksmuseum. Wij kwamen op voor het beginsel, dat ons land niet mag worden leeggehaald ter verrijking van de verzamelingen van het Rijksmuseum, en dit vooral, omdat dit niet het eenige geval is, waarin dit geschiedde. Slechts wanneer geváár dreigt voor merkwaardige monumenten en schilderstukken — zoo is en blijft onze meening — of wanneer dat het eenige middel is om ze te behouden, mag worden overgegaan tot plaatsing in het reeds overvolle Rijksmuseum. Geen openhooping van dergelijke schatten op enkele plaatsen!



DE ZEVEN WERKEN VAN BARMHARTIGHEID.
II. HET LAVEN VAN DORSTIGEN.



DE ZEVEN WERKEN VAN BARMHARTIGHEID.
III. HET KLEEDEN VAN NAAKTEN.

Het zal onzen lezers dan ook niet verwonderlijk voorkomen, dat wij het oirbaar hebben geacht bij uitzondering ons op het gebied der schilderkunst te begeven en de genoemde stukken in ons blad af te beelden, waar zij zoo in nauw verband staan met ons streven: behoud van 's lands schoonen bezienwaardigheden, behoud van de historische en kunstschatten, zooveel dat maar eenigszins mogelijk is, op de plaats waar zij ontstonden en tehuis behooren.

* * *

Wijlen de heer Gustaaf van Kalcken heeft in zijn „Peinture Ecclésiastiques du moyen-âge” 1) belangwekkende regelen over de van 1504 dagteekenende „werken van barmhartigheid” geschreven. Uit het monogram, dat het eerste schilderstuk draagt, maakte de heer van Kalcken den naam op van Jan van Kalkar, die te dezer tijd te Haarlem woonde. Er bevindt zich in het koor van den St. Bavo aldaar een muurschildering bij het beeld van den H. Willebrord, dat hij heeft geschilderd in 1515, terwijl hij in 1509 een werk uitvoerde voor dezelfde kerk, waarin hij in 1519 begraven werd. De Haarlemsche archiefstukken maken herhaaldelijk van hem melding.

Het is waarschijnlijk — zoo gaat de heer v. K. voort —

dat Jan Joest (Joost) van Kalkar dezen naam draagt in verband met de beroemde altaarluiken, die hij voor de St. Nicolaaskerk te Kalkar schilderde tusschen 1505 en 1508, nadat hij de werken van barmhartigheid had geschilderd, waarschijnlijk voor het klooster der Minderbroeders, want de Alkmaarsche St. Laurenskerk dagteekent eerst van 1508. Er is tusschen deze werken een treffende overeenkomst.

„Als wij de christelijke kunst willen leeren kennen,” aldus de heer v. K. „moeten wij er mee beginnen haar ontwikkeling in den loop der eeuwen te bestudeeren, die een steeds hooger volmaking bereikt; wij kunnen ons er dan van overtuigen, dat de christelijke kunst niets is geweest dan een afspiegeling van het christelijk leven.”

De heer v. K. wijdt dan bijzonderlijk uit over het vierde schilderstuk, afgebeeld op blz. 443, waarop de Christusfiguur, met Maria en Jozef, voorstelt „het laatste oordeel van een doode, die men begraaft; 't is waarschijnlijk een monnik van de orde der Minderbroeders, omdat vanhen het eenige mannenklooster was, dat zich op dat tijdstip te Alkmaar bevond. Dit klooster werd gesticht op de plaats, die „het Heiligland” genoemd werd, omdat, vóór de komst der Minderbroeders, zeven religieusen er een christelijk en vroom leven hadden geleid. Het is mogelijk, dat het vierde werk van barmhartigheid er een herinnering aan is, en het Heiligland vertoont, met het klooster links op den achtergrond.” Is dit vermoeden juist, dan bevestigt en versterkt het onze opvatting, dat de schilderijen te Alkmaar hadden moeten blijven.

„De Christus wijst met den vinger naar de wonde, die hij, aan het kruis hangende, in de zijde ontving, en zijn voeten rusten op den aardbol, die hij door zijn bloed heeft verlost. De zachte uitdrukking op het gelaat van den Christus en de voorspraak van Maria en Jozef doen vermoeden, dat de gebeden van den priester zullen verhoord worden. Tobias wordt bij deze begrafenisplechtigheid voorgesteld als voorbeeld van toewijding bij het begraven der dooden. Het zijn juist deze simpele en religieuse gedachten, die hen, die in de middeleeuwsche kunst zijn ingewijd, geboeid houden.”

„In de eerste periode der middeleeuwen zou men een ernstiger houding aan den Christus hebben gegeven; zoo zou b. v. zijn kleed niet golvend zijn geweest. Maria en Jozef waren strenger gekleed, en de H. Maagd vooral zou geen loshangende, maar door een sluier teruggehouden haren hebben gehad. Maar de renaissance oefende ook in het noorden der Nederlanden een overheerschen invloed uit; de religieuse kunst moest bukken voor het realisme, dat de heraut van de Hervorming was....”

„De eenvoud is het kenmerk van de primitieve middeleeuwsche kunst. De twaalfde, dertiende en veertiende eeuw zijn vooral subliem, omdat zij in de kunst, met hun monumentale vormen, het christelijk leven hebben tot uitdrukking gebracht.”

In zijn slotwoorden zegt de heer van Kalcker, dat hij Jan Joest van Kalkar meent te kunnen rekenen tot de groote schilders van de middeleeuwen.

* * *

Tot onzen spijt was het ons niet mogelijk in dit nummer alle de zeven schilderstukken af te beelden. Hierbij zijn opgenomen de eerste vier; de drie overige zullen in het volgend nummer een plaats vinden.

Het eerste schilderij stelt voor het spijszigen van hongerigen; men leest daaronder, in gothische minuskels, het onderschrift:

deelt mildelick den armen
god zal u weder ontfarmen

Het tweede vertoont het laven van dorstigen, met het onderschrift:

van spijs ende drank in dit leven
duisendfout zal u weder werden gegeven

Op het derde aanschouwt men het kleeden van naakten, met het onderschrift:

uw en mensche zijn naecktheyt wilt decen
opdat god uijtdoe uwer sōden 2) vlecken

Het vierde vertoont het begraven van dooden, met het onderschrift:

van den doden te begraven so wij lezen
wert thobias van god gepresen

Boven deze voorstelling leest men: geschildert anno 1504.
(Slot volgt).

1) Haarlem, H. D. Tjeenk Willink et fils, 1919.

2) Zonden.

Een oud Sprookje van den Koning van Engeland en den vogel Fenix.

In een, ten jare 1647 te Amsterdam verschenen, boekje „St. Niklaes gift” getiteld, bestaande in „bevallijke Kodderijen, aertige Voorvallen, vreemde Potsen en verdichte Vonden” komt o.a. het sprookje van den koning van Engeland en den vogel Feniks voor. De zeventiende eeuwse redactie van dit verhaal moet, al is het moeilijk na te gaan hoe, ten grondslag gelegen hebben aan een oud Deensch volksboek. De inhoud van het sprookje komt in het kort op het volgende neer.

Zeker koning van Engeland leed hevig aan podagra. Nadat hij tevergeefs de hulp der geneesheeren had ingeroepen, nam hij zijn toevlucht tot de waarzeggers, die verklaarden dat hij niet van zijn kwaal verlost zou worden zolang hij den vogel Feniks niet een uur aaneen hoorde zingen.

Karel, de oudste van 's konings zonen, toog, hoewel zijn vader er eerst niet in bewilligen wilde, op reis, ten einde den wondervogel te zoeken, maar kon, in Frankrijk gekomen, het genot geen weerstand bieden en vergat en vader en vogel. Willem, die in leeftijd op Karel volgde, begaf zich daarna, niet minder met tegenzin des konings, op reis, maar liet zich in Kalis door zijn broeder op den verkeerden weg brengen, waarna de derde zoon, Artus, op zijn beurt, henentoo, nadat het vooral hem veel moeite had gekost 's konings toestemming te verkrijgen.

Hij doorreisde vele landen totdat hij in Gelukkig Arabië kwam en daar in een groot bosch een ouden man en vrouw ontmoette, die in 77 jaren geen mensch hadden gezien.

De oude vrouw wees hem den weg naar een mooi paleis, bewoond door schoone jonkvrouwen, die hem in verleiding zouden brengen. Indien hij deze echter weerstond, moest hij niet een der prachtige paarden, welke zij hem wilden aanbieden, maar den ouden ezel, die in den stal achter de deur stond, als gunst verzoeken. Zoo gezegd zoo gedaan.

Een eindweegs van 't paleis verwijderd zijnde, begon de ezel aldus te spreken: „Ettelijke mijlen van hier liggen drie kasteelen, van welke het eene door twaalf reuzen, het andere door evenzooveel luipaarden en het derde door een gelijk aantal leeuwen bewaakt wordt; daar vertoef de vogel Feniks, die elken dag van 11 tot 12 uur zingt, zóó dat de bewakers der kasteelen er door in slaap getooverd worden; draag zorg dat uur te benutten om den vogel bemachtigen!”

Terwijl de prins zijn taak trachtte te volvoeren, zag hij een brood liggen, dat niet verminderde al sneed hij er van ten einde zijn honger te stillen; hij vond ook een flesch wijn, die vol bleef al dronk hij er van, om zijn dorst te lesschen, en eindelijk zag hij een zwaard liggen, waarbij geschreven stond, dat het den bezitter steeds de overwinning op zijn vijanden verzekerde. Een en ander nam hij met zich.

Toen hij den zingende vogel meende te grijpen, ontwaarde zijn blik een wonderschoone prinses, die hem haar liefde betuigde. Vóór de klok twaalf sloeg, was hij weer bij den ezel, die hem in het koninkrijk Marocco bracht, waar hij een hongersnood door zijn wonderbrood lenigde, terwijl hij daarna in het koninkrijk Morgenland het daar bestaand gebrek aan wijn door zijn wonderflesch verhielp, om eindelijk in Frankrijk den koning van dat land door het tooverzwaard de overwinning te bezorgen. Hier ontmoette hij zijn broeders, die hem dooden wilden, opdat zij de eer zouden hebben hun vader den wondervogel te brengen, een voornemen, waarvan afgezien werd, nadat Artus beloofd had nooit naar Engeland te zullen terugkeeren. Toen zij den, aan hun broeder ontnomen, Feniks bij hun vader brachten, bleek de vogel niet te zingen, zoodat de gezochte genezing uitbleef. Arthur was inmiddels vermomd naar Engeland gekomen en had zich verhuurd als knecht bij den stalmeester zijns vaders. Onderwijl had de Prinses van 't kasteel zich op reis begeven om den geliefden jongeling te zoeken, haar weg nemende door de landen, aan welke koningen Artus zijn brood, flesch en zwaard ter leen had gegeven en die thans, met een schare uitgelezen ridders, zich op reis begaven om het geleende in dank naar Engeland terug te brengen. Zoo kwamen die allen met de Prinses te Londen. Zij zond haar twaalf reuzen tot den koning om den Prins op te eischen. Deze zond eerst Karel en daarna Willem tot haar, maar beiden werden beschaamd teruggezonden en waren genoodzaakt hun vader te bekennen hoe zij met hun jongsten broeder gehandeld



DE ZEVEN WERKEN VAN BARMHARTIGHEID.
IV. HET BEGRAVEN VAN OVERLEDENEN.

hadden, waarna de koning een groote belooning uitloofde aan hem, die Artus vond en tot hem leidde.

Toen dit dezen ter oore kwam, begaf hij zich naar 't hof en nauwelijks was hij daar of de Feniks hief zijn gezang aan en de koning werd van zijn kwaal genezen. Karel en Willem moesten tot straf voor hun euveldeed sterven en Artus vierde bruiloft met de Prinses van Gelukkig Arabië.

F. W. DRIJVER.

WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR

DOOR F. ST. MARS.

(Geautoriseerde vertaling van S. J. Barentz—Schönberg).

XIII. DE OVERWELDIGER.

DIEN nacht, lang nadat de laatste nachtzwerfer op jacht was gegaan, kwam de Overweldiger te voorschijn. Stil als een spook kwam hij, in vreemd wuivendevlucht over het golvende moeras vliegend. Zeer groot leek hij in het halfduister, een vage, onheilspellende schaduw. Plotseling, nadat hij zoowat een mijl had afgelegd, sloot hij zijn groote vleugels, en wierp hij zich neer in het heidekruid. Het was niet meer

dan een spoor van een witten staart; dat zijn wonderbaren blik had getroffen. Een glans als van een wit penseel op het een of andere antieke doek. Maar het verried een konijn.

Op hetzelfde oogenblik kwam een grootere en andere glans van wit en het rennen als van een voorbijgaand lichaam. Het konijn maakte rechtsomkeert met een insectachtige vlugheid, en de kaken met de witte tanden van een vos, knipten met metalen klank dicht, een halven duim achter hun doel.

Wat volgde is de moeite van het opmerken waard. De uil had Reynaard niet verwacht, ook had hij niet gerekend op het onverwachte omkeeren van het konijn. Bovendien kwam de vos te lande juist op de plek waar het konijn had moeten zijn en ontving zonder eenig genoegen een zeer verbaasden hoornuil op zijn rooden nek. Hij erkende die ontvangst met een half verstikt gegrom, en hij viel op zij, bijtend als een krankzinnig dier naar dit ding dat hij kon zien noch bereiken.

Daarna volgde een dans — een soort van krankzinnige cancan — door en tusschen het heidekruid, en de geurige thijm en de konijnen renden uit het kreupelhout, nat van den dauw. Een langoorige uil kwam en gromde naar hen, wat heel belachelijk was; een das, in wiens geheime en strict persoonlijke zaken zij zich mengden, brabbelde gemeene taal tegen hen, die afschuwelijk was.

Eindelijk kwam een ding, veel grooter dan welke das ook, overeind met hevige gesnuif, en trapte in panischen schrik over hen heen.

De vos lag op zijn rug met alle vier zijn pooten in de lucht, en de uil was aan het schoppen en kleppen in een heideboschje en allebei keken zij het verdwijnende witte lichaam na van een hevige verschrikt hert, een hert dat zoo verschrikt was door dit buitengewone gevecht, dat het niet wist waar het heen rende of waarom.

Daarna ging de uil heen. Hij was volstrekt niet in een goed humeur en het oog van een dierenopzetter zou gezien hebben dat er eenige veeren aan zijn gestalte ontbraken, of dat ze evenals zijn humeur in de war waren. Hij had echter nog honger — een feit, dat moeilijkheden voorspelde.

Later schoot hij neer op een groote vleermuis. Dit was de grootste van alle Britsche vleermuizen en de vlucht van een zwaluw is plomp in vergelijking met de vliegevoluties van dit dier. De uil vroeg het niet zich te veranderen in een zwarte streep, die behalve wat de kleur betreft, een bliksemflits geweest had kunnen zijn. Evenmin vroeg hij de hulp van twee langoor-uilen — zij waren zoowat half zoo groot als hij zelf — die plotseling aan de jacht deelnamen. De Overweldiger was niet een vogel, die van gezelschap hield, evenmin gaf hij om die sprekend gelijkende miniaturen van hem, die al dien tijd zuchtten met spookachtig geluid, alsof zij helse geesten waren in vermomming, in plaats van uilen.

Hij zou ze toch hoe dan ook wel aan hun lot overgelaten hebben maar hij vertrok sneller dan zelf zijn plan was. Een schaduw die in tien minuten zich ongeveer twintig meter had verplaatst, trok de aandacht van den hoornuil. Schaduwen zijn vreemde dingen. De vogel wist dat; hij was een specialist in die dingen want hij had voornamelijk met schaduwen te maken. Er zijn twee soorten van lange schaduwen zonder breedte: die welke altijd op een plek blijven zijn boomen en die welke dit niet doen zijn.... zijn....

De hoornuil sprong zoo plotseling de lucht in dat hij bijna met een veer omhoog geschoten leek. Uit de schaduw kwam een vlammentong, een vreeselijke knal en een hagel van lood en dood die gillend doorvloog onder de pooten van den uil. Op hetzelfde oogenblik veranderde de schaduw in een man. Een tweede schot volgde het eerste maar de hoornuil was er niet toen het kwam. Hij was den dood ternauwernood ontkomen maar hij deed het liever niet voor de tweede maal. Hij had zich teruggetrokken, ongezien, ongehoord, was in het duister verdwenen en uitgebluscht, als het ware, den man vloekend achterlatend en de gelofte doende dat hij „het groote ding een anderen nacht zou pakken.”

Een half uur later kwam de uil aan de plek waar het moeras hals over kop in een dal eindigde dat niet gezien kon worden door de mist die het vervulde als een zee in het maanlicht. Hier, geworpen tegen den kant van het dal, was een bosch — een pijnbosch — en het was vol vreemde geluiden. Er was iets gaande in dat bosch — moeilijkheden en allerlei gevechten. Het was alsof berggeesten aan het vechten waren, want de geluiden leken precies op die der menschen. Dit was vreemd, want een pijnbosch is gewoonlijk een van de stilste plaatsen in de natuur.

Van de duisternis onder de takken kwamen dunne, fijne schreeuwen — bijna menscheijk en zeer klagend — gepiep en gebrabbel als van een ding of dingen in groote woede. Er volgde gestomp en gerommel en leelijke geluiden alsof er stil gevochten werd, en weer klonk geblaf en gegrom dat spookachtig was en ten slotte een koor van langgerekte zuchten, die van elke richting uit de duisternis schenen te komen.

De Overweldiger ankerde op den tak van een dooden boom op het uiterste randje van het bosch. Niemand had hem hooren aankomen, niemand had hem gezien en voor de rest scheen hij een gedeelte van den boom zelf te zijn geworden zoo stil en rustig zat hij. Hij had het voorkomen — tenminste dat zou hij gehad hebben als ge hem van zijn omgeving hadt kunnen onderscheiden — van iemand, die wachtte of er iets zou gebeuren of iets anders. In meer dan zijn oogen leek hij een kat; hij kon wachten, die uil.

(Wordt vervolgd).



DE PILGRIM-FATHERS-HERDENKING.

Op de plaats van het hierboven afgebeelde hofje, in ons nummer van 8 Mei... uitvoeriger behandeld, „lived, thought and died John Robinson”, zooals de gedenksteen rechts beneden te lezen geeft. Drie eeuwen geleden zette hij met zijn volgelingen koers naar Amerika, en stichtte daar Nieuw-Engeland. De herdenkingsplechtigheden der vorige week gaven ons aanleiding dit cliché te herplaatsen.